

Az Oktatásügyi Minisztérium Szemléltető Filmkirendeltsége
diafilm sorozatából

270. szám.

DÉLI-SARKVIDÉK ÁLLATVILÁGA.

Állattani sorozat: 37.

Készült: 1955. évben.

1. A Déli-sarkvidék térképe.

A délsarki vidék elnevezésén az Antarktisz és a közöttük fekvő szubantarktikus szigeteket /Dél-Shetland, Dél-Orkney, Dél-Georgia, Crozet, Kerguelen, Sandwich/ értjük. Határát észak felé nagyjában a tengeri jég szélső vonala jelzi. A Déli-sarkvidéken végzett - és felfedezésével kapcsolatos - kutatások bebizonyították, ill. megállapították, hogy itt egy összefüggő kontinensről van szó. Tehát ellentétben az Északi-sarkvidékkel, a Déli-sarkvidék szárazföld. Értékes megfigyeléseket végeztek a vulkáni működésekre, valamint a szárazföldi jégtakaró mozgására vonatkozólag. A Déli-sark 2765 m magasan van a tenger színe fölött, a mágneses pólus pedig 2213 m magasan.

2., 3., 4. Jellegzetes déli-sarkvidéki táj.

A Déli-sarkvidék Földünk legszélsőségebb éghajlatu vidéke, legnagyobb részét hó és jég borítja. Jellegzetesek az óriási és csaknem állandó viharok. A szörnyű éghajlat következménye, hogy a Déli-sarkon gyakorlati értelemben véve nincs élet. Egyedül a Graham-föld legészakibb szigetein sikerült néhány elnyomorodott virágos növény példányát találni. Ezenkívül csak moha és zuzmó található a tengerpart közelében. Csak a szigeteken élnek magasabb fejlettségű növények.

A Déli-sark körül hullámzó tengerben nyüzsgőbb az élet. A partokon fókák, rozmárok sütkéreznek a jégmezőkön, de egészen déli-sarki lény a pingvin. A pingvin a kontinens ura. Ott él állandóan a parton, ott költ és nincs a parton veszedelmes ellensége. Csak fiókáit kell féltetni a sirályoktól és albatroszoktól. A pingvinek telephelyén túl a teljes élettelenség jégbirodalma kezdődik. A 2. kép dél-sarki jéghegyet ábrázol pingvinekkel. A 3. kép mutatja, hogy ilyen jégfalból válnak le a táblaalakú jéghegyek a Déli-sarkon. A 4. kép egy dél-sarki jéghegy kb. 40 m magas függőleges falát szemlélteti. Jól látszik a jég rétegzettsége és az olvadákviztől kimosott csatornák.

5. Albatrosz /Diomedea exulans L./.

Alapszíne tiszta fehér, evezőstolla fekete-barnás, lágyéktájéka és háti tájéka finoman fekete színű, hullámos. Csőre sárgás, lábai vöröses-sárgás-fehérek. Csőre hosszú, oldalt lapított, hegyén erős kampóval. Nagy, erős testű madár. Hossza 116 cm, szárnyhossza 70, farkhossza 23 cm. A leghosszabb szárnyú madarak a Csendes-óceán déli részein és a Kergueleni-szigetek körül tartózkodnak.

5612528/270

- 1 -

6. Kormos albatrosz. /Phoebetria fuliginosa Gmel./

Barna és szürke tollazata a lámpa fölött bekormozott papirosra emlékeztet. Szeme mögött fehér folt látható. Tulajdonképpen hazája a déli félteke óceánja. Egyes példányukat a Far-öer, Orkney szigeteken, sőt a Spitzbergákon is lóttak. Igen jó, gyors és kitartó repülő. Megfigyelték, hogy sok esetben 6 napig is kitartóan követte a hajót. Repülése vitorlázó. Táplálékát uszva fogyasztja el mint a sirály, vagy ruca. Igen falánk állat. Fészket csokoládébarna földből építi, mely 8-18 cm magas. Egyetlen tojását október első felében rakja le. Közvetlenül a mellcsontja mögött hosszanti, redő alakú, csupasz költőfoltja van, melybe a kotló albatrosz valósággal belefogja tojását.

7. Aranybőbitás pingvin. /Cataractes chrysolophus Brandt./

Kb. 70-80 cm hosszú madár. Farka lépcsőzetes, csőre rövid és tömzsi. Szemöldöksávjai élénk narancsszínűek és a homlok közepén egybeolvadtak. A Déli-sark vidékén honos és ott óriási tömegekben tanyáznak. Szárnya rövid, uszószerű. Apró, pikkelyszerű tollak fedik sok sorban. Uszólába van.

8. Óriáspingvin. /Aptenodytes Forsteri./

Kétségtelen, hogy a legszebb, legdélcegebb pingvinek tartoznak ebbe a nemzetségbe. Nagyságuk 90-100 cm, de ettől eltekintve is hosszú, karcu csőrükkel is különböznek a többi pingvinektől. Sárga nyakdiszük széles, élesen határolt.

9. Császárpingvin. /Aptenodytes Forsteri Gray./

Sárga nyakdisze szélesebb és nem olyan élesen határolt, mint az óriáspingviné. A nyak és mell oldalát fekete szalag övezi.

10. Pingvinek hazatérése a halászatról.

A tanulók figyelmét ismételten felhívjuk a jellegzetes déli-sarkvidéki tájakra.

11. Sarkantyus pityer. /Anthus Richardi Vieill./

Megkülönböztethető a többi fajtától, hogy a hátsó ujjain lévő körmök igen hosszúak és majdnem egyenesek. Tarka színezetű madár. Feltűnő még a begy foltos színe. Hazája Középkelet-Ázsia és Észak-Kína sztyeppje. Innen indul dél felé téli szállásra. Egyik válfaja /Anthus antracticus/ a Déli-sarkvidék lakója /a középső madár/.

12. Déli elefántfóka. /Macrorhinus Leoninus L./

Valamikor igen nagy számban éltek a déli szélesség 35°-68°-ig terjedő partokon és szigeteken. Ma már alig találhatók kiméretlen vadászatuk miatt. Tengeri farkasnak is nevezik. Jellegzetessége, hogy a him orra ormánnyá hosszabbodott meg, mely kb. 40 cm-re ugrik előre. Színe a vedlés után kékes-szürke, mely később barnába megy át. A Déli-sarkkörön túl is elterjedt.

13. Sörényes fóka. /Otaria jubata Forster./

Testhossza 2 m. Szőrruhája szorosan lesimuló, azonban a test előrészén a fej tetejétől a hát közepéig huzódó meglehetősen széles, de aránylag rövid sörénnyé lesz, az áll mögött pedig szakállszerűen meghosszabbodik. Az orr fekete, a hát sárgásszürke, a hasoldal barnássárga színezetű. A Csendes-óceán déli partvidékén honos.

14. Cetvadászat.

15. Megszigonyozott cet.

16. Bálnavadászat.

A Déli-sarkvidék tengereiben a cet és a bálna is honos. Vadászatára nagy gondot fordítanak ugyanugy, mint az Északi-sarkvidéken. A 14. képen látható a szigonyágyuból kirepülő kötél, melynek szigonya a cet oldalába furódik. A 15. kép egy megszigonyozott cet haláltusáját mutatja. A 16. képen egy elejtett bálna látható a hajó mellett feldolgozásra készen. Megfigyelhető a szájából kilógó hatalmas nyelve.

- - - - -

Készült a FELSŐOKTATÁSI JEGYZETELLÁTÓ VÁLLALATNÁL, BUDAPEST
Felelős vezető: Heitter Imre